

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Joona Räsänen, Matti Häyry
TITLE	Puolivuosisataa eutanasiakeskustelua
YEAR	2025
DOI	https://doi.org/10.23990/sa.148522
VERSION	Publisher's PDF
LICENCE	Kopiosto
CITATION	Räsänen, J., & Häyry, M. (2025). Puolivuosisataa eutanasiakeskustelua. <i>Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti</i> , 62(3), 639-642. https://doi.org/10.23990/sa.148522

Puolivuosisataa eutanasiakeskustelua

Vuonna 1975 The New England Journal of Medicine julkaisi James Rachelsin artikkelin ”Active and Passive Euthanasia”. Rachelsin esittelemä argumentointimenetelmä (engl. bare-difference argument) on sittemmin tullut tunnetuksi yhdeksi laajimmin käytetyistä keinoista eettisessä päättelyssä. Väitämme kuitenkin, että kyseinen argumentti epäonnistuu puolustamaan aktiivisen eutanasian eettistä hyväksyttävyyttä. Tämä epäonnistuminen johtuu siitä, että Rachels soveltaa eettistä intuitiota tilanteesta, jossa kuolemaan jättäminen on moraalisesti väärin, tilanteisiin, joissa kuolemaan jättäminen on moraalisesti hyväksyttävää. On kenties mahdollista luoda ajatuskokeita, jotka ovat tältä osin verrannollisempia eutanasian kanssa kuin Rachelsin esimerkit, mutta ongelmana on, että nekin eroavat eutanasiasta joiltain eettisesti merkityksellisiltä osin. Myös täydellisen analogian luominen olisi kuitenkin virhe, sillä tällöin verrattavat tapaukset olisivat keskenään liian samankaltaisia, jolloin ajatuskokeen herättämät intuitiot eivät enää todistaisi aktiivisen eutanasian puolesta. Ongelma tuo esiin filosofisen bioetiikan menetelmien rajallisuuden ja nostaa esiin kysymyksen filosofisten eetikoiden roolista avustetun kuoleman kontekstissa.

Vuonna 2025 tulee kuluneeksi viisikymmentä vuotta, kun *The New England Journal of Medicine* julkaisi James Rachelsin esseen ’Active and Passive Euthanasia’ (1). Esseessään Rachels käsitteli kuoleman aiheuttamisen ja kuoleman sallimisen välistä moraalista eroa ja sovelsi sitä eutanasian oikeutukseen. Kirjoituksesta tuli nopeasti klassikko niin lääketieteen etiikan kuin laajemminkin soveltavan etiikan aloilla. Kuoleman aiheuttamisen (tappamisen) ja kuoleman sallimisen (kuolemaan jättämisen) välisen eron etiikkaa ovat pohtineet sekä filosofit (2, 3) että bioetikot (4) ja argumentointimenetelmästä, jonka Rachels esitteli, tuli yksi soveltavan etiikan käytetyimmistä (5, 6). Rachelsin esseellä on itsestään selvästi ollut myös vaikutus keskusteluun aktiivisen eu-

tanasian laillistamisesta, vaikkakin erilaiset näemykset eutanasiasta ovatkin väitetyksi pääosin ideologisia (7).

Esseessään Rachels käytti menetelmää, joka tuli sittemmin tunnetuksi ainoan eroavaisuuden periaatteena (engl. bare-difference argument). Tässä argumentointimenetelmässä, joka on oikeastaan kovin samankaltainen tieteessä tapahtuvan argumentoinnin kanssa (8), verrataan toisiinsa kahta kuvitteellista tapausta, ajatuskoetta, jotka ovat samankaltaisia yhtä eroavaisuutta lukuun ottamatta. Rachelsin ajatuskokeissa tuo eroavaisuus oli tappamisen ja kuolemaan jättämisen välinen ero.

Rachels pyysi lukijaansa kuvittelemaan seuraavat tilanteet ja vertaamaan toisiinsa niiden synnyttämiä intuitiivisia reaktioita.

Smith saa suuren vakuutuskorvauksen, mikäli hänen 6-vuotias sukulaispoikansa kuolee. Eräänä iltana, kun poika on kylvyssä, Smith hiipii kylpyhuoneeseen ja hukuttaa hänet. Smith lavastaa tilanteen onnettomuudeksi ja saa näin vakuutusrahat.

Myös Jones saa suuren vakuutuskorvauksen, mikäli hänen 6-vuotias sukulaispoikansa kuolee. Samoin kuin Smith, Jones suunnittelee hukuttavansa pojan ja lavastavansa tilanteen onnettomuudeksi. Kun Jones astuu kylpyhuoneeseen, hän näkee sukulaispoikansa liukastuvan, kolauttavan päänsä ammeen reunaan ja vaipuvan veden alle. Jones seuraa vierestä sukulaispoikansa hukkumista, valmiina hukuttamaan pojan itse, mikäli hän virkoo. Jonesin ei kuitenkaan tarvitse liata käsiään, joten hän jättää pojan kuolemaan ja saa näin vakuutusrahat.

Rachels kysyy seuraavaksi, onko näillä tapauksilla moraalista eroa? Siinä missä Smith tappoi sukulaispoikansa Jones ainoastaan jätti sukulaisensa kuolemaan. Onko tällä erolla todella mo-

raalista merkitystä? Toimiko toinen miehistä moraalisesti hyväksyttävämmin? Rachelsin mielestä ei. Molempien tavoite ja motiivi olivat samat. Myös lopputulos oli sama: molempien sukulaispoika menehtyi ja miehet saivat vakuutusrahat.

Rachels uskoi, että useimpien ihmisten moraalinen kompassi toimii samoin. Mitä Smith ja Jones tekivät – tai jättivät tekemättä – on siis yhtä väärin. Tappaminen ei *itsessään* tee teosta moraalisesti sen tuomittavampaa eikä Jones selviä moraaliselta paheksunnalta tai lailliselta rangaistukselta vetoamalla siihen, että hän ainoastaan jätti sukulaispoikansa kuolemaan eikä suinkaan surmannut poikaa itse.

Kun näiden kahden ajatuskokeen herättämiä reaktioita näin verrataan toisiinsa, ja kun tapausten välinen ainoa ero ei mielissämme nosta esiin moraalista eroavaisuutta, ei tappamisen ja kuolemaan jättämisen välinen eroavaisuus itsessään voi siis olla moraalisesti merkityksellinen.

Rachelsin tavoitteena oli puolustaa aktiivista eutanasiaa. Kun passiivinen eutanasia, siis potilaan hoitamatta jättäminen, tilanteessa, jossa se on potilaan oman tahdon ja edun mukaista, ei ole moraalisesti väärin, ja kun ainoa ero aktiivisen ja passiivisen eutanasian välillä on väitetysti se, että edellä mainitussa potilas tapetaan ja jälkimmäisessä jätetään kuolemaan, Rachels päätteli, että myös aktiivinen eutanasia on moraalisesti sallittu.

Rachelsin ainoan eron argumenttia on kritisoitu monelta suunnalta ja keskustelu argumentin pätevyydestä jatkuu edelleen. Kriitikot ovat keskittyneet pääosin analysoimaan sitä, onko Rachelsin esittämissä esimerkeissä Smithistä ja Jonesista kuitenkin myös muita eroavaisuuksia kuin vain tappamisen ja kuolemaan jättämisen välinen ero, joita emme heti havaitse. Nähdäksemme huomiotta on jäänyt havainto, että Rachels tekee virheen soveltaessaan Smithin ja Jones tapausten herättämiä intuitioita eutanasiaan, vaikka Rachelsin käyttämä argumentointimenetelmä on kenties sinänsä kelvollinen.

Missä Rachelsin päättely sitten meni pieleen? Rachels siis oletti passiivisen eutanasian olevan moraalisesti sallittu – oletus, jonka myös aktiivisen eutanasian vastustajat usein hyväksyvät. Sitten hän osoitti kahdella ajatuskokeella, että tappaminen ei ole pahempaa kuin kuolemaan jättäminen. Tästä hän veti johtopäätöksen, että aktiivinen eutanasia (koska se on tappamista) ei

voi olla pahempaa kuin passiivinen eutanasia (joka siis on kuolemaan jättämistä, ja moraalisesti sallittua). Hyppäys eutanasiaan on kuitenkin ongelmallinen.

Ongelma Rachelsin argumentissa on se, että hän käyttää tukena ihmisten moraalista intuitiota sellaisista tapauksista, joissa kuolemaan jättäminen on moraalisesti *väärin*, ja veti johtopäätökset tapaukseen, jossa kuolemaan jättäminen on moraalisesti *sallittua*. Joneshan tekee selvästi väärin jättämällä sukulaispoikansa kuolemaan. Rachelsin argumentti ei siis osoita, että tappaminen ei ole ikinä moraalisesti pahempi vaihtoehto kuin kuolemaan jättäminen. Argumentti osoittaa parhaimmillaankin ainoastaan sen, että kun kuolemaan jättäminen on moraalisesti väärin, se ei ole yhtään tappamista parempi vaihtoehto.

Siitä, mitä Rachels sanoi, ei siis oikeastaan voi päätellä mitään siitä, onko tappaminen pahempi asia sellaisissa tilanteissa – kuten tahdonalaisessa eutanasiassa – jossa kuolemaan jättämisessä ei itsessään ole mitään väärää, koska Rachelsin esimerkissä kuolemaan jättäminen on väärin.

Ongelman ovat sivuuttaneet nähdäksemme kaikki, jotka Rachelsin argumentista ovat keskustelleet. Muut ovat lisäksi sortuneet samaan virheeseen. Esimerkiksi Michael Tooley argumentoi Rachelsin hengen mukaisesti, että tappaminen ei ole pahempaa kuin kuolemaan jättäminen (9). Tooleyn esimerkissä veljekset toisistaan tietämättä suunnittelevat isänsä surmaamista. Molemmat pojat aikovat myrkyttää isänsä kaatamalla myrkyä hänen viskiinsä. Toinen poika havaitsee veljensä jo ehtineen isänsä juoman myrkyttää, ja tyytyväisenä siitä, ainoastaan pitäytyy antamasta isälleen vastamyrkyä. Tooleyn intuitioon on helppo yhtyä; molemmat pojat tekevät yhtä väärin, vaikka toinen ”vain” jättää isänsä kuolemaan.

Mutta kuten Rachelsin esimerkeissä myös Tooleyn esimerkissä kuolemaan jättäminen on väärin, emme voi vetää johtopäätöstä, että tappaminen ei ole kuolemaan jättämistä pahempi asia tilanteissa, joissa kuoleman aiheuttaminen kuolemaan jättämisellä on eettisesti sallittua. Siten johtopäätöstä eutanasiaan ei voida vetää – ainakaan ilman erillistä argumenttia siitä, miksi intuitiot sellaisten esimerkkien pohjalta, joissa kuolemaan jättäminen on väärin, voitaisiin yleistää myös sellaisiin tapauksiin, joissa kuolemaan

jättäminen on sallittua. Ehkäpä tappaminen todella tekee kuolemaan jättämisestä pahempaa, silloin kun kuolemaan jättäminen on sallittua, mutta ei tee sitä silloin kun kuolemaan jättäminen on väärin?

Nähdäksemme Rachels ei siis lopulta onnistunut todistamaan, että aktiivinen eutanasia ei olisi passiivista eutanasiaa pahempi asia. Kenties lopputulos, johon Rachels pyrki, on lopulta tosi, mutta osoittaaksemme, että aktiivinen eutanasia on moraalisesti yhtä sallittua kuin passiivinen eutanasia, tarvitsisimme ajatuskokeen, jossa kuolemaan jättäminen on sallittua. Sitten loisisimme uuden muuten täysin samanlaisen tapauksen, ainoana erona se, että nyt kuolema aiheutetaan tappamalla. Ainoan eroavaisuuden (bare difference) argumentin mukaisesti, jälleen kysyisimme, sanooko moraalinen kompassimme, että tapauksissa ei ole moraalista eroa. Jos eroa ei mielestämme ole, voisimme yleistää esimerkin opit passiiviseen ja aktiiviseen eutanasiaan.

Tällaisten esimerkkien luominen ei ole suinkaan mahdotonta, mutta kyseiset ajatuskokeet todennäköisesti eroaisivat eutanasiasta monelta muilta osin. Mikäli taas onnistuisimme luomaan ajatuskokeen, joka olisi kaikilta osin samanlainen eutanasian kanssa, ei tuo ajatuskoe todistaisi enää mitään, sillä ajatuskoe ei enää siinä vaiheessa olisi todistusvoimaa antava analogia vaan täsmälleen se tilanne, joka tarvitsee puolestaan todistetta. Täydellisen analogian edessä ihmisten moraaliset intuitiot yksinkertaisesti jakautuisivat samoin kuin ne jakautuvat eutanasian suhteen.

Rachelsin eutanasia-argumentin virhe heittää myös laajemman kysymyksen soveltavan filosofian ja lääketieteen etiikan argumentointimenetelmien rajallisuudesta. Kun tarkastellaan päämääriä, joita eettisten asiantuntijoiden tulisi tavoitella avustetun kuoleman yhteydessä, Rachelsin argumentin epäonnistuminen osoittaa, että filosofisten bioetikoiden ei ainakaan tulisi pyrkiä antamaan ratkaisuja kliinisiin tapauksiin keksittyjen käsitteellisten erojen perusteella. Sen sijaan heidän tulisi pyrkiä kehittämään hienovaaraista näkemystä tosielämän tilanteista, kuten avustettuun kuolemaan liittyvistä valinnoista ja niiden eettisesti merkittävistä ulottuvuuksista, sekä tuoda nämä ulottuvuudet päätöksentekijöiden tietoon kaikilla tasoilla – potilaan vuoteen vierellä, osastolla, sairaalassa, terveydenhuollon jär-

jestämisessä ja lainsäädännössä. Tällaisten analyysien lopputulos voi hyvin olla, että asiat pysyvät kiistanalaisina – mutta jos se on todellisuus, bioetikot ylittävät ammatillisen roolinsa rajat väittämällä muuta (10).

Filosofisten eetikkojen tehtävänä voi olla – ja kenties tulisikin vain olla – varmistaa, että esitetyt argumentit ovat loogisesti johdonmukaisia ja käsitteellisesti pitäviä, kun otetaan huomioon toimijan muut sitoumukset ja uskomukset (11). Filosofisen taustan omaavia eettisiä asiantuntijoita tarvitaan kriittisen analyysin ja systematisointikykyjensä vuoksi, jotta he voivat selkeyttää keskusteluja (12). Mitä normatiiviseen ohjaukseen tulee, on kuitenkin virheellistä väittää, että filosofiset etikot tietäisivät muita paremmin, mitä tulisi tehdä (13).

Kirjoitus on lyhennetty ja suomennettu versio kirjoittajien Bioethics-lehden englanninkielisestä tutkimusartikkelista.

LÄHTEET

- (1) Rachels J. Active and Passive Euthanasia. NEJM 1975;292;9(28):78–80. doi.org/10.1056/NEJM197501092920206
- (2) Hill S. Murdering an accident victim: A new objection to the bare-difference argument. Australas J Philos 2018;96(4):767–78. doi.org/10.1080/00048402.2017.1414275
- (3) Nesbitt W. Is killing no worse than letting die? J Appl Philos 1995;12(1):101–06.
- (4) Asscher J. The moral distinction between killing and letting die in medical cases. Bioethics 2008;22(5):278–85. doi.org/10.1111/j.1467-8519.2008.00616.x
- (5) Kopeikin ZA. Bare-Difference Methodology and a Problematic Separability Principle. J Value Inquiry 2020;54:553–70. doi.org/10.1007/s10790-019-09728-y
- (6) Räsänen J. Age and ageing: What do they mean? Ratio 2021;34(1):33–43. doi.org/10.1111/rati.12284
- (7) Häyry H. Bioethics and political ideology: the case of active voluntary euthanasia. Bioethics 1997;11(3-4):271–76. doi.org/10.1111/1467-8519.00066
- (8) Kopeikin ZA. Bare-difference methodology and the scientific analogy. Ratio 2021;34(3):171–82. doi.org/10.1111/rati.12300
- (9) Tooley M. An irrelevant consideration: killing and letting die. Kirjassa: Steinbock B (toim.) Killing and Letting Die. Prentice-Hall. 1980, 56–62.

- (10) Häyry M. Fear of Life, Fear of Death, and Fear of Causing Death: How Legislative Changes on Assisted Dying Are Doomed to Fail. *Camb Q Healthc Ethics* 2018;27(1):145–53.
doi.org/ 10.1017/S0963180117000470
- (11) Häyry M. What do you think of philosophical bioethics? *Camb Q Healthc Ethics* 2015;24:139–48.
doi.org/10.1017/S0963180114000449
- (12) Räsänen J, Häyry M. The Role of Philosophers in Bioethics. *Am J Bioeth* 2022;22(12):58–60.
doi.org/10.1080/15265161.2022.2134485
- (13) Räsänen J, Häyry M. Fifty years of killing and letting die: On the limits of philosophical bioethics. *Bioethics* 2024
doi.org/10.1111/bioe.13351

JOONA RÄSÄNEN
Filosofian erikoistutkija
Turun ihmistieteiden tutkijakollegium

MATTI HÄYRY
Filosofian professori
Aalto yliopisto